

De verbouwing

Ze probeert haar ooglid op te tillen. Het lukt niet. Ze heft een arm, plant de elleboog in haar buik, balt haar vuist en duwt met haar wijsvinger de huid van haar rechter ooglid omhoog. Nu moet ze haar hoofd van het kussen tillen. Met de vinger aan het ooglid en een hoofd dat al snel begint te trillen van inspanning, reikt ze naar een schaal die op haar nachtkastje staat. De arm als een stijve stam met vingers als graaiende takken. Met drie tegelijk verdwijnen de koekjes in haar wijdgeopende mond. Het verbrokkelen duurt niet langer dan een paar seconden.

Met een zucht laat ze zich achterovervallen in het kussen, met haar wangen bol maar haar lippen alweer gesloten. Het zachte nakauwen kan beginnen. Het mengen van de fijne kruimels met het speeksel. Ze schurkt haar schouders, rilt van genoegen.

De smaak doet haar denken aan beslag, aan de resten ervan als ze de kommen uitlikte waarin haar moeder alles mengde, aan de rubberen spatel waar je tong zonder gevaar omheen kon glijden.

Op de binnenkant van haar gesloten oogleden flakkert een aangenaam haardvuur. Ze ruikt bladerdeeg, appels sudderend in de roomboter. Ze ziet perziken schommelend in volle kwark en tompoucen zo groot als een schoenendoos. Haar neus druipt.

‘Mamma!’

Mamma is stevige armen en mollige handen die de deegroller duwen, die kleine stukjes baksel tussen de lippen van haar kleine meid steken. Flinterdunne laagjes die als zand tussen je tanden knarsen, met een smaak die niet te beschrijven is. Ze hoeft alleen maar te proeven en te knikken.

Het vocht loopt nu ook uit haar mondhoeken. Ze is in slaap gevallen.

Als Marja wakker wordt hoort ze geluiden die niet vertrouwd zijn; stemmen buiten en op de trap in de gang. Boven op zolder voetstappen. Er wordt een raam geopend. Het raam in de dakkapel met de hijsbalk erboven. Een schreeuw, een vloek en niet veel later een hoog gepiep en een felle tik tegen het grote raam waar ze op uitkijkt. Door een kier van de katoenen gordijnen ziet ze het touw dat zwiepend naar beneden valt. Een ander touw volgt in schokken, waarna hun schaduwen samen heen en weer bewegen als synchroondansers op een filmdoek.

Ze tast tussen de lakens, vindt de afstandsbediening en drukt op een knop. De gordijnen openen zich. De zon schijnt en door het bovenlicht komt een frisse wind naar binnen.

Buiten.

Zes jaar is ze. Haar voeten in de plassen van de zomerregen, haar handen opgestoken in de wind en haar lichaam draaiend tot haar rok wijd openzwaart. In de verte de stemmen van de kinderen die naar haar roepen wat ze niet verstaat. Niet wil verstaan. Het gevoel van geluk verdwijnt. Daarvoor in de plaats de angst voor de stemmen als ze dichtbij komen, voor het varkensgeknor, voor de handen die haar omduwen en voor de lijven die bovenop haar gaan zitten, wippend als op een luchtkussen.

Ze drukt weer op de afstandsbediening en de gordijnen zweven geruisloos dicht. Ze heeft meerdere “remote controls” zoals pappa ze noemde. Hij heeft ze op een plank geschroefd die altijd naast haar ligt. Er is er één voor de tv. Ook kan ze met één toets de deur op slot doen. Voor muziek heeft ze haar telefoon waarmee ze is verbonden door een oortje.

Ze denkt aan pappa, hoe hij haar waste en zijn handen fluisterden over haar vel.
“Mooi duifje, ik bouw het fijnste hok voor jou. Je hoeft niet uit te vliegen. Sluit je ogen dan vlieg je vanzelf.”

Ze moet plassen. Ze kijkt naar de klok op het plafond. Het is 11:00 uur.
Meestal is ze rond deze tijd klaar om naar haar favoriete televisieprogramma te kijken. Toen mamma en pappa nog voor haar zorgden was ze nooit te laat. Nu is er altijd wat.

Buiten begint het gepiep weer, een ander soort gepiep dat steeds dichterbij komt.
Het komt van beneden, het stopt voor haar raam. Ze ziet een schaduw. Is het de glazenwasser in zijn bak? Ze kan zich niet herinneren wanneer hij voor het laatst is geweest. Deze glazenwasser maakt veel lawaai. Er wordt geklopt op het hout, getikt en dan geslagen als op spijkers. Kreten vallen van boven naar beneden en in de stilte die daarop volgt klinkt slechts het zachte gepiep, alsof er iemand in de tuin beneden op de schommel zit.

Haar ademhaling wordt zacht en gelijkmatig. In gedachten zit ze er zelf. Ze klemt haar handen rond de touwen, helt haar bovenlichaam naar achteren en naar voren en herhaalt dit net zo lang tot ze bijna zweeft.

Ineens is er een oorverdovend geluid. Ze probeert beide handen voor haar oren te slaan, maar zover buigen kunnen haar armen niet. Wild draait ze met haar hoofd in het kussen, om eerst het ene oor dan het andere te ontlasten. Het gaat maar door en als het eindelijk stopt tast ze uitgeput naar de knop om de gordijnen te bedienen.

Op het moment dat ze opengaan klinkt er geluid van brekend glas. Ze ziet haar raam vooroverhellen. Het hele raam. Het zal haar verpletteren. Ze sluit haar ogen.

Als ze haar ogen weer opent staan er twee mannen in haar kamer. Ze hebben blauwe overalls aan en tikken tegen hun pet. Aan de binnenkant van de raampartij schroeven ze ogen in het hout, binden een touw eraanvast en laten het raam langzaam naar buiten hellen. De onderkant van het raam scheurt krakend los. Dan lijkt het of er iemand boven in de lucht aan het touw trekt en als een vlieger stijgt het raam op.

Daar hangt het, haar veilige uitzicht op de wereld. Langzaam zakt het naar beneden tot er een gapend gat overblijft.

Er wellen tranen in haar ogen.

De mannen duwen nu met alle kracht tegen haar bed tot vlak voor het gat in de gevel.

“Jij gaat ook vliegen, meisje. Wees maar niet bang. Alles komt goed.”

*

Marja komt terecht in een ziekenhuis, waar ook een revalidatieafdeling is.

Er komen dokters en verpleegsters langs, zorgzusters en andere patienten. Ze kijken vol verbazing en ontzag naar de kilo's vlees die samengepakt zijn in het speciaal gemaakte bed en zoeken het gezicht in de massa, en de vingers en de tenen.

Pas als ze kleine bewegingen maakt, zien ze wat ze zoeken. Ze roemen haar ogen, haar wulpse mond.

De psycholoog vraagt hoe het toch zo gekomen is. Ze zwijgt.

Haar vader en moeder zeiden altijd dat ze nu eenmaal zo was. Dat haar hoofd nog goed werkte, maar dat haar lichaam het af liet weten.

In de hoek van haar kamer hoort ze fluisteren: 'Luiheid' en 'Niet haar schuld.'
Als ze vraagt wat er precies bedoeld wordt met luiheid zeggen ze: 'De wil om niets te doen.'

De wil, dat komt haar bekend voor. Ze hoort nog haar moeders stem:
'Marja heeft een eigen willetje hoor.'

Wat haar moeder daarmee bedoelde, kan ze haar niet meer vragen.

Wat ze wel weet: als haar moeder niet overleden was, was ze volledig in haar eigen vet gesmoord, dus zoveel eigen wil had ze nu ook weer niet.

Haar vader overvoerde haar niet bewust, maar als hij haar met de vork in de hand vliegtuighapjes gaf, kon het hem niet lang genoeg duren. Zijn andere hand verdween dan onder haar dekbed voor de 'grondinspectie'.

Ze mist het, het gaf haar een aangename spanning en soms een heerlijke ontspanning.

's Nachts inspecteert ze zichzelf, maar haar armen zijn te kort of haar buik te dik. Dus klikt ze dan de televisie maar weer aan.

Zo heeft ze de wereld leren kennen.

Ze weet alles van politiek: de grootste schreeuwer wint; van lifestyles: die moet je uitdragen met brutaliteit; van de liefde: daar moet je hard aan werken; hoe je kust: niet te veel tong tegelijk; en hoe je ja zegt: met je ogen geloken, je handen aan je hart.

Ze droomt vaak van een witte jurk en een sluier en de prins die daarbij hoort.

Een paard hoeft niet.

Ze houdt helemaal niet van paarden. De eerste keer, dat ze er op zat -ze was acht- had het paard geweigerd te gaan lopen. Het had gehinnikt en naar achteren gebeten, met een opgetrokken lip boven zijn tanden. De staljongens van de zorgboerderij hadden gegrinnikt en gezegd dat het paard heel slim was. Toen ze het een tik op zijn kont gaven was het gaan steigeren, waardoor Marja hard op de grond gevallen was.

Vanaf dat moment zapt ze alles weg wat met paarden te maken heeft.

Ze beginnen met het verkleinen van haar maag. De honger verdwijnt meteen en ze ziet geen beslagkommen meer die uitgelikt kunnen worden, geen boterresten of brokken oude kaas. Lekkere trek verdwijnt na één appelpartje, of na het aflikken van een vochtige, in de suiker gedoopte pink.

Haar adem krijgt een aangename geur en haar speeksel smaakt naar bronwater met een vleugje citroen. Ze voelt zich zo licht als een veer.

Wel maakt ze zich natuurlijk zorgen of ze zo wel kan overleven. Dan hoort ze weer die stem van haar moeder:

'Pas toch op kind, dat je niet te mager wordt. Niet uithongeren, dat is gevaarlijk.'

Of haar vader die haar vormen prees:

'Welke vent houdt van een bonenstaak?'

Maar ook hier wordt zij uit de droom geholpen door de zachtmoedige mannen in witte jassen en de vrouwen met zachtbruine ogen boven hun roze mondkapjes.

Ze wijzen naar het infuus en laten hun armspieren opbollen als gewichtheffers, of ze bollen hun wangen en zwaaien met hun hand daarnaast, zeggen: "hmm lekker..."

Dan moet ze lachen. Gooit ze haar hoofd in haar nek en wil opspringen uit bed.

Maar het besef kletst als een natte dweil in haar gezicht: ze kan zich nog steeds niet bewegen.

Ze is machteloos.

Er komt een fysiotherapeut aan het bed.

Met zijn twee handen beweegt hij haar ledematen om die het gevoel van bewegen weer aan te leren.

Langzaam beginnen haar spieren mee te werken en krijgt ze kleine zelfstandige oefeningen. Liggend op haar rug trekt ze haar knieën op, strekt ze de tenen en tilt ze op, legt ze weer neer. Of ze laat ze kleine cirkels maken, gestuurd door haar armen en handen.

Armen en handen zijn nog het minst weerloos. Daarmee heeft ze alles op afstand altijd bediend. Als ze naar haar armen kijkt, verwondert ze zich over de opgeblazenheid ervan, alsof zij met lucht zijn gevuld. De kleine worstvormige vingers waarmee ze zo vaardig over de toetsjes van de afstandsbedieningen kan glijden zijn vreemden voor haar, als wriemelende mieren.

Haar benen kan ze nog steeds niet zien, maar ze voelen als staken waar zware zakken aan hangen. Knapzakken. Het is geen aangenaam gevoel en geen prettige gedachte. Ze moet geduld hebben.

De fysiotherapeut is een aantrekkelijke man. Hij is niet veel ouder dan zij en heeft mooie witte tanden. Zijn handen, slank en lichtbruin van kleur, wrijven soepel over haar huid. Hard, zacht, hard zacht. Als hij haar benen masseert raakt zijn wijsvinger soms de gevoelige plek. Haar vaders plekje. Iets tussen hen tweeën. Haar moeder was er nooit bij. Een keer zag ze haar moeders schim halthouden voor haar kamerdeur toen die niet helemaal gesloten was. Ze kuchte en wenkte met haar ogen naar haar vader die net begonnen was. Toen hij haar kuchje hoorde keek hij achterom, sperde zijn ogen open, liep rood aan en trapte toen achteruit, als een paard met zijn achterbeen, tegen de deur. De deur klapte dicht.

De fysiotherapeut werkt altijd met de deur open. Vrolijke verpleegsters lopen in de gang, kijken naar binnen en roepen: 'Hé, Daniel', of gewoon 'Hé, lekker ding.' Ook wel: 'Hé, meneer Peters, bent u weer terug?'

Hij vertelt haar dat hij lang is weggeweest. Dat hij zijn werk pas weer na twee jaar opgepakt heeft. Als ze vraagt hoe dat kwam is het alsof hij leegloopt.

Het hele verhaal stort hij over haar uit. Zijn vrouw weg, zijn kinderen ziet hij nooit meer, zijn maag die verzuurde, zijn huid vol eczeem, zijn handen die verkrampt waren. En dat alleen, echt alleen maar omdat hij één keer naar iemand anders had gekeken. Zijn vrouw was zo overtuigd geraakt dat hij met dit beroep dagelijks vreemd zou gaan, dat hij het leek of hij het waar moest maken. En het was niet eens lekker geweest.

Daarna zwijgt hij lang terwijl hij over haar buik wrijft met grote omslachtige gebaren. Dan vraagt hij –hij is bijna klaar met haar buik- of ze het erg vindt dat hij zo veel vertelt. Terwijl zij haar antwoord nog aan het bedenken is, draait hij haar in één beweging om, als een worst in het rollaken, samen met een zuster die net voorbijkomt en die snel weer verder trekt. En terwijl zij op haar buik ligt zegt hij dat zij het vast zal begrijpen, zij die zoveel te lijden heeft gehad.

Terwijl ze daar zo ligt en hij op haar billen begint te timmeren om de doorbloeding te bevorderen, voelt ze de zwaarte groeien. Alsof hij een zware zandzak op haar legt, die hij bijvult en bijvult met zijn woorden. Ze begint te huilen maar hij merkt het niet.

Ze huilt niet alleen om hem. Ze huilt om het leven dat ze achter zich gelaten heeft, dat hoewel het niet was zoals het hoorde toch vertrouwd was; om het gemis aan haar ouders, hun nalatigheden, hun dodelijke zorgzaamheid, om de prins die nooit zal komen, om de angst nooit meer te kunnen lopen.

Haar benen worden ingesmeerd met gips. Na het drogen wordt de gipslaag met een haakse slijper aan beide zijden van elk been doorgezaagd en opengeklapt. De arts legt uit dat er zo een mal is ontstaan van haar benen en dat in die mal de beugels gevormd worden die ze nodig heeft om te staan. Ze kijkt er verlangend naar uit; stelt zich voor dat ze wandelt langs het water van de zee, met blote voeten in het zout en het zand en de wind die door haar haren waait; in een felgekleurde bikini.

Ze ziet zichzelf op 'rokjesdag' lopen op de grachten van Amsterdam tussen meisjes van haar leeftijd en, voorafgegaan door rinkelend bellen, gepasseerd worden door hen die fietsen. Sommigen rijden wijd om haar heen, anderen roepen: 'Hé, doos, kun je niet uit je doppen kijken'. Ze verbaast zich over al die tegenstellingen, haar zoete dromen versus haar angsten.

De beugels komen op de dag dat ze eenentwintig jaar wordt. Ze vertelt het de fysiotherapeut, die triomfantelijk met de beugels aan haar bed staat. Hij feliciteert haar en zegt knipogend dat het een symbolische samenloop van omstandigheden is. Het duurt even voor ze de grap doorheeft.

Ze lacht omdat ze dat zo gewend is, zoals zij lachte als haar ouders om iets lachten.

Vroeger, toen ze nog liep en door het huis bewoog, als ze met zijn drieën voor de televisie zaten en keken naar een kinderprogramma waar zij om moest lachen, hadden haar ouders haar vaak bestraffend aangekeken.

'Dat is toch niet leuk!' riepen ze als er een raar geklede man ergens vanaf viel of als een bekende actrice het woordje 'poep' gebruikte. 'Dat zeggen we hier niet, en zeker dames niet, in dit huis. We zeggen keutel of peupje, dat is netter. En om vallende mannen wordt niet gelachen en al helemaal niet om mannen die zo raar gekleed gaan in pyjamabroek en met rode neus en dikgeschilderde lippen. Die denken zeker dat wij niet goed bij ons hoofd zijn.'

Dat had ze van haar moeder wel eens gedacht, maar die gedachte had ze meteen veronder de kussens gestopt. Haar moeder, die haar elke dag eten bracht en soms gezelschap hield, mocht deze nare gedachte niet weten. Dat was niet lief.

Als zij al aan zoiets dacht, dan zou het best kunnen zijn dat zij daar ook iets van had meegekregen, want haar moeder kon wel zeggen dat er niets aan haar dochter's hoofd mankeerde, als zij zelf iets aan haar hoofd mankeerde, wist je niet of dat waar was.

Na twee maanden kunnen de beugels af en loopt ze in de oefenruimte tussen de leggers van de brug met alleen aangepaste schoenen aan haar voeten.

Na vier maanden kan ze een tante die op visite komt tegemoet lopen in de gang, aan de arm van de fysiotherapeut en een zuster.

Ze drinken thee in de gezelligheidsruimte van de revalidatieafdeling. Tante heeft taart meegenomen.

Als de tante vraagt hoe zij haar dagen hier zo doorbrengt, vertelt zij vrolijk hoe hard ze moet werken. Dat ze zich richt op haar toekomst. Ze heeft een studie opgepakt en als ze die af heeft kan ze voor zichzelf zorgen.

't Is een wonder', zegt de tante, een zuster van haar moeder. 'We hebben ons altijd zorgen om jou gemaakt. Je moeder was nou niet echt wat je zegt... en bij je vader had ze niks te vertellen. De tante kijkt haar dringend aan. "Hij was vreemd. Tja hoe moet ik het zeggen... vreemd!"

"Ik was graag eens bij u komen logeren", zegt Marja. "Waarom vroeg u het nooit?"

“Tja, kind, we hadden zo allemaal onze eigen zorgen. Ik voedde in mijn eentje twee kinderen op.”

“Dat heb ik nooit geweten.” De tante kijkt haar aan met opgetrokken wenkbrauwen. “Ik had u toch kunnen helpen, met de kinderen.”

De tante schudt haar hoofd.

“Hoe dan? Jij lag alleen maar lui in je bed.”

“Lui!” Marja grijpt de armleuningen van haar stoel. Dan drukt ze zichzelf omhoog en staat plotseling rechtop. “Lui is de wil om niets te doen.” Ze is nog steeds indrukwekkend van gestalte, maar haar schoonheid laat zich nu ook zien. “Vergeet die gebaksdoos niet, tante.”